

A NEMZETEK ÉS NEMZETISÉGEK EGYENRANGÚ
NYELV- ÉS ÍRÁSHASZNÁLATA ALKOTMÁNYOS
ELVEI VALÓRA VÁLTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI
AZOKBAN A KÖZSÉGEKBEN, AMELYEBEN
A MAGYAR NYELV IS EGYENRANGÚ

A nemzetek és nemzetiségek egyenrangú nyelv- és íráshasználata a nemzetiségi nyelv szabad használatához viszonyítva magasabb fokozat. A nemzetiségi nyelv szabad használatát a közéletben és az adminisztrációban többnyire a politikai szabadság kérdésének tekintjük: a nemzetiségieknek, akik csak az anyanyelvüket beszélik, demokratikus joguk van nyelvüknek a közéletben, az úgynevezett „hivatalos helyeken” való használatára is, s közben ez a jog inkább csak deklaratív, mert semmilyen szerv dolgozóit sem kötelezi arra, hogy a felekkel való érintkezést azoknak az anyanyelvén végezze. Korszerű szocialista öngazgatású társadalmunkban a kötelező állami nyelv helyett a többnemzetiségű környezetekben egyenrangú nyelvekkel élünk, mivel a nyelvi egyenrangúság alkotórésze szocialista egyenrangúságunknak, s nagyon jelentős szerepet tölt be a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságának a társadalmi élet és munka minden területén való további erősítéséért és fejlesztéséért folytatott harcban.

A nemzetek és nemzetiségek egyenrangú nyelvét és írását nemcsak az oktatás és nevelés folyamatában, a művelődési életben, a sajtóban, a rádióban és a televízióban, hanem a tartományi és községi szervezetekben, az igazságszolgáltatási szervezetekben, az öngazgatási szervezetekben és közösségekben, a társultmunka-szervezetekben stb. is használjuk. Vajdaság SZAT alkotmánya (1974.) többek között a nemzetek és nemzetiségek egyenrangú írás- és nyelvhasználata községi szintjéről is beszél. Vajdaság SZAT alkotmánya szerint azokban a községekben, ahol nagyobb számú magyar, szlovák, román és ruszin nemzetiségű polgár él, határozatok és egyéb előírások, a polgárok érdekében álló hivatalos kiadványok megjelentetését, a községi képviselő-testület és egyéb községi szerv üléseivel szükséges anyagok előkészítését, a felekkel való szóbeli és írásbeli érintkezést, az eljárás lefolytatását és a polgárok érdekében álló adminisztráció vezetését e nemzetiségek nyelvén is biztosítják. A nemzeti és nemzetiségi írás- és nyelvhasználat községi módját A nemzetek és nem-

zetiségek egyenrangú nyelv- és íráshasználata meghatározott szervezetekben, szervezetekben és közösségekben való biztosításának módjáról szóló törvény, Az anyakönyvekről szóló törvény, A személyazonossági igazolványról szóló törvény, A kulturális emlékek védelméről szóló törvény szabályozza.

Habár a normatív aktusok rendelkezései egyaránt érvényesek minden olyan községre, amelyben több nemzet és nemzetiség él, a lehetőségek, a szükségletek, a tradíció stb. tekintetében a községek között mégis bizonyos különbségek tapasztalhatók. Egyes községekben az írás- és nyelvhasználat terjedelmét, bizonyos objektív (pl. nemzeti összetétel) és szubjektív (pl. tradíció) tényezőktől függően, mindenekelőtt a szükségletek és lehetőségek határozzák meg.

Érdekes kérdés, hogy egy nemzetiség esetében milyen mértékben valószínűleg az írás- és nyelvhasználatra vonatkozó alkotmányos elv, mivel egyes községekben és településeken, illetve használati területeken jelentősen különböznek az egyenrangú nyelvhasználat reális lehetőségei. A magyar nyelvnek mint egyenrangúnak a községekben való alkalmazására a következő objektív körülmények hatnak: a magyarok községekénti megoszlása, a központi településen és a község többi helységében való számuk és százalékuk, az ideiglenes külföldi munkavállaláson levő magyar lakosság aránya, a közigazgatásban dolgozók nemzetiségi összetétele stb.

A tartomány községeinek legtöbbszörében használatos a magyar nyelv és írás is. Vajdaság SZAT lakosságának majdnem negyed részét magyarok (az 1971. évi népszámlálás szerint 423 866), képezik. A magyar lakosok legnagyobb számban a szabadkai (72 572), bácstopolyai (31 422), a kanizsai (29 962), az újvidéki (28 684), a becsei (27 988), a zentai (26 828), a zombori (22 233), a zrenjanini (22 010), az adai (17 871), a kikindai (13 116), a csókai (11 208), a temerini (10 291), a kishegyesi (10 006) stb. községben vannak képviselve. A magyar ajkúak százaléka legnagyobb a kanizsai (88,60%), a zentai (85,40%), az adai (79,04%), a bácstopolyai (72,22%), a kishegyesi (63,93%), a becsei (62,23%), a csókai (61,03%), a temerini (52,39%), a szabadkai (49,45%), a törökkanizsai (40,63%) stb. községben.

A vajdasági községek — a magyarok számát és százalékát illetően — több csoportra oszthatók. Ennek a két tényezőnek a következő intervallumot állapítottuk meg: nagyon nagy (70 000-nél több lakos, illetve 70—90% között), nagy (10 000—35 000 és 45—65%), jelentős (5000—10 000 és 25—45%), kicsi (1500—5000 és 10—25%), nagyon kicsi (400—1500, és 3—10%) és elenyésző (50—120 és 0,2—2%). Ha községenként párhuzamosan figyeljük a magyar ajkúak számát és százalékát, a községek a következő csoportokra oszlanak: a) a községben a magyarok száma nagy, százalékuk nagyon nagy: Kanizsa, Zenta, Bácstopolya, Ada; b) a magyarok száma nagyon nagy, százalékuk nagy: Szabadka; c) a szám is, a százalék is nagy: Becse, Kishegyes, Csóka, Temerin; d) a szám

is, a százalék is jelentős: Törökbecse, Törökkanizsa, Szenttamás, Begaszentgyörgy; e) a szám nagy, a százalék pedig kicsi: Zombor, Kikinda, Zrenjanin, Újvidék; f) a szám jelentős, a százalék pedig kicsi: Apatin, Kula; g) a szám is, a százalék is kicsi: Kovin, Antalfalva, Verbász, Magyarcsernye, Szécsány, Plandište, Bács; h) a szám jelentős, a százalék nagyon kicsi: Pancsova; i) a szám kicsi, a százalék nagyon kicsi: Versec, Hódság, Ruma, Titel, Bácspalánka, Indija; j) a szám is, a százalék is nagyon kicsi: Beocsin, Ürög, Fehértemplom; k) a szám nagyon kicsi, a százalék elenyésző: Šid, Alibunár, Zsablya, Sremska Mitrovica; l) a szám is, a százalék is elenyésző: Pazova, Bácspetróc, Opoava, Pećinci.

A magyar nyelv egyenrangú használatához a demográfiai feltételek azokban a községekben a legkedvezőbbek, amelyekben a magyarok száma és százaléka nagy vagy nagyon nagy, míg a nagyon kicsi vagy elenyésző számú és százaléku magyar lakosságú községekben alig vannak meg az objektív lehetőségek a magyar nyelv egyenrangú használatának bármelyik formájára. A legtöbb községben, amelyben jelentős vagy kis számú és százaléku magyar él, a jogi lehetőségek megvannak, de a reális lehetőségek kevésbé kedvezőek. Ez vonatkozik azokra a községekre is, amelyekben a magyarok száma jelentős vagy nagy, százalékuk pedig kicsi vagy nagyon kicsi.

A községeket a községek egyes településein élő magyar lakosság aránya szerint is fel lehet osztani. E szerint a községek a következő csoportokba sorolhatók: I. A községben és a község központi településén a magyarok képezik a lakosság többségét vagy legalább felét. a) A községben a magyarok többsége a központi településen él: Zenta, Ada, Becse, Kishegyes, Temerin; b) A magyar lakosság többsége a központi településen kívül, a kisebb helységeken él: Kanizsa, Bácsstopolya, Csóka; c) A község központi települése lakosságának fele magyar; a községben a központi településen kívül a magyar lakosoknak megközelítőleg 50%-a él: Szabadka. II. A község központi településén a lakosoknak több mint a felét magyarok képezik, de a teljes községben nem. A magyar lakosság többsége a község központi településén él: Magyarcsernye, Törökkanizsa. III. A községben a magyar lakosok száma meglehetősen nagy, de arányuk nem haladja meg a község lakosságának harmad részét; a) A magyarok többsége a község központi településén él: Újvidék, Zrenjanin, Kikinda, Kula, Szenttamás, Törökbecse, Versec, Verbász; b) A magyarok többsége a központi településen kívül él: Zombor, Hódság, Apatin, Pancsova, Kovin, Plandište; c) A község központi településének alig van magyar lakosa. A magyarok főleg kisebb helységeken élnek: Szécsány, Begaszentgyörgy, Antalfalva. IV. A községben a magyarok száma meglehetősen kicsi, de a községben van olyan helység, amelyben a magyar lakosok száma jelentősen nagyobb a községi százaléknál: Fehértemplom, Indija, Bácspalánka, Titel, Bács, Ürög, Ruma, Beocsin. V. A község magyar lakosainak nagyon kicsi vagy elenyésző a száma és százaléka; a) A községben van olyan helység, amelyben a magyar lakosok száma

jelentősen nagyobb a községi százaléknál: Zsablya, Sremska Mitrovica, Šid, Alibunár; d) A község központi településén és a községben a magyar lakosság száma is, százaléka is elenyésző: Bácspetróc, Opova, Pećinci, Pazova.

A nemzetek és nemzetiségek egyenrangú írás- és nyelvhasználatának reális lehetőségei a legjobbak az I. és a II. csoportban (különösen azokban a helységekben, amelyekben a magyar lakosság többsége a központi településen él), eléggé jók a III. csoportba tartozó községek többségében, míg a IV. és V. csoportban kielégítőek vagy egyáltalán nincsenek meg (tehát a magyar nyelv intézményes használatának nincsenek meg a lehetőségei).

A külföldön ideiglenesen munkát vállaló munkások nemzetiségi összetétele sokban különbözik a tartomány lakosságának nemzetiségi összetételétől. Legnagyobb az eltérés a román nemzetiségnél, Vajdaság lakosságának ugyanis 2,71%-át képezik, míg az ideiglenesen külföldön dolgozó munkásokból 8,15% (vagyis háromszor több) román. A magyarok közül is szintén sokan mennek külföldre dolgozni. Az ideiglenesen külföldön dolgozó munkások közül 27,46%, Vajdaság lakosságából pedig 21,71% magyar, a különbség 5,75%. Az arány hányadosa 1,27. Ha összehasonlítjuk a magyar nemzetiségűeknek a külföldön dolgozó munkásokhoz és a tartomány lakosságához mért hányadosát a román nemzetiség megfelelő hányadosával, szemre azt állapíthatjuk meg, hogy ez a hányados a magyaroknál nem túl nagy, de ez csak látszólagos, mert ha jól áttanulmányozzuk a külföldön ideiglenes munkán levő magyar nemzetiségű munkásokra vonatkozó, községek szerinti adatokat, kitűnik, hogy hányadosuk sok községben meghaladja az 1,27-et. Pontosan azokban a községekben hiányzik az ott levő lakosságból a magyarok többsége, amelyekben különben is kevesen vannak, tehát ahol az egyenrangú nyelvhasználat szempontjából a legnagyobb szükség lenne rájuk. Adataink szerint minden olyan Vajdaság SZAT-beli községben, amelyben az 1971. évi népszámlálás szerint 1000-nél több magyar él, a magyarok aránya a községből külföldi ideiglenes munkán levő munkások számából nagyobb, mint a község lakosságának összlétszámából. Ez a tény kétségtelenül negatív hatást gyakorol a magyar nyelvhasználatra, annál az egyszerű oknál fogva, mert a nemzetiségi nyelvet beszélők számának és százalékanak csökkenése — tekintet nélkül a jogi és alkotmányos lehetőségekre — objektíven kevesebb lehetőséget nyújt a nyelv használatára.

A községeket az ideiglenes külföldi munkán levő magyar nemzetiségű munkások százalékanak hányadosától és a község magyar lakosainak százalékatól, illetve a községben élő minden 1000 magyar közül külföldi munkán levő dolgozók számának nagyságától függően négy csoportba sorolhatjuk. Ebből a szempontból Pancsova, Kula, Hódság, Antalfalva, Verbász, Újvidék, Kovin, Ruma, Versec, Bács, Indija, Zombor, Plandište, Temerin és Titel község a tartományi átlag felett van. Az említett hányados nagyobb 1,27-nél Zrenjanin, Bácspalánka, Kikinda, Szécsány,

Szenttamás, Törökbecse, Ürög és Sremska Mitrovica községben is. Ami a magyar nyelv egyenrangú használatát illeti, e községek és az előzőek magyar ajkú lakossága kedvezőtlenebb helyzetben van, mint Vajdaság SZAT többi olyan községéé, amelyben nagyobb számú magyar él.

A nemzetek és a nemzetiségek egyenrangú nyelvhasználati lehetőségei a községi igazgatási szervek dolgozóinak nemzetiségi szerkezetéhez is kötődnek. Kívánatos, hogy ez a szerkezet a község nemzetiségi összetételével arányos legyen. A Tartományi Közigazgatási Intézet adatai szerint Vajdaság SZAT községi igazgatási szerveiben 6578 személyt foglalkoztatnak, közülük 4267 (64,87%) szerb, 335 (5,09%) horvát, 236 (3,59%) crnogorai, 1008 (15,32%) magyar, 222 (3,37%) szlovák, 114 (1,73%) román, 60 (0,91%) ruszin és 336 (5,11%) egyéb nemzetiségű. A tartomány lakosságának nemzetiségi összetétele az 1971. évi népszámlálás szerint: 1 089 132 (55,78%) szerb, 138 561 (7,09%) horvát, 36 416 (1,86%) crnogorai, 423 866 (21,71%) magyar, 72 795 (3,73%) szlovák, 52 987 (2,71%) román, 20 109 (1,03%) ruszin és 118 667 (6,08%) más nemzetiségű. A felsorolt adatok alapján látható, hogy a községi igazgatási szervek dolgozóinak nemzetiségi összetétele nem azonos a lakosság nemzetiségi összetételével. Az eltérés százalékban kifejezve az alábbi: szerb +9,09%, horvát -2,00%, crnogorai +1,73%, magyar -6,39%, szlovák -0,36%, román -0,98%, ruszin -0,12%, más nemzetiség -0,97%.

Jelmező, hogy azoknak a községeknek a többségében, amelyekben a magyar egyenrangú nyelv, a községi igazgatásban magyar nemzetiségű foglalkoztatottjainak százalékaránya lemarad a község területén élő magyar nemzetiségű lakosság százalékarányától. Az e százalékarányok közötti különbség az alábbi községek esetében haladja meg a 15%-ot: Szenttamáson (-25,39%), Becsén (-23,52%), Csókán (-21,45%), Kanizsán (-16,81%), Kishegyesen (-16,01%) és Zentán (-15,87%). Egyes községekben a százalékarány szerinti különbség meghaladja a községi igazgatási szervekben foglalkoztatott magyar nemzetiségű munkások százalékban kifejezett számát, ez pedig azt jelenti, hogy a szóban forgó községek igazgatási szerveiből a magyar nemzetiségű dolgozók fele vagy több mint a fele hiányzik. A százalékarány szerinti különbségnek és a magyar nemzetiségű alkalmazottak százalékban kifejezett számának hányadosa több községben meghaladja az 1-et, ilyen például: Szenttamás (4,25), Szécsány (2,01), Pancsova (1,78), Újvidék (1,68), Plandište (1,65) stb.

A magyar nemzetiségű foglalkoztatottak százalékaránya egyes községi igazgatási szervekben meghaladja a község területén élő magyar nemzetiségű lakosság százalékarányát, ilyen például Versec (+0,27, illetve +0,03%), Bácspalánka (+0,58, illetve +0,12%), Fehértemplom (+0,61, illetve +0,16%) és Hódság (+2,36, illetve +0,22%).

A községi státúumok a legtöbb esetben eléggé részletesen feldolgozták a község területén az egyenrangú nyelvhasználat megvalósításának konk-

rét formáit. A magyar nyelv használatával (a 44 község közül) 34 község státútuma foglalkozik. Egyes státútumok igen részletesen feldolgozzák a nemzeti és a nyelvi egyenjogúság érvényesítését (Kanizsa, Temerin stb.), léteznek azonban olyanok is, amelyek éppen hogy csak (rendszerint a reális szükségleteknek megfelelően) megemlítik ezt, mint például Ürög. Kevés olyan státútum van, amely a nemzeti és a nyelvi egyenjogúság konkrét érvényesítési formáit nem külön fejezetként tárgyalja, hanem a státútum teljes szövegének integrális részeként (pl. Ada stb.). Ez nemcsak jogi és technikai kérdés, hanem eszmei és politikai is. A feldolgozásnak ez az elkülönített módja azt a látszatot kelti, hogy a nemzeti és a nyelvi egyenjogúságot sokan még mindig a nemzetiségek külön jogának tekintik, nem törődve azzal, hogy öngazgatású társadalmunkban tulajdonképpen a szocialista egyenjogúság lényeges tényezője.

A magyar nyelvnek a községi képviselő-testületekben és a községi igazgatási szervekben való használatáról szóló státútumi rendelkezések terjedelme és részletessége nem mindenütt arányos az adott község objektív lehetőségeivel és reális szükségleteivel. Így például Becse község státútuma csak globálisan szabályozza a nemzetek és nemzetiségek nyelvének egyenrangú használatát, pedig e község tipológiai helyéből következően (a lakosság 62,23%-a magyar) nyilvánvaló, hogy széles körű nyelvhasználati lehetőségei és nagyobb igényei vannak. Mégis, annak ellenére, hogy a normatív aktusokban nincsenek részletes rendelkezések, a nemzetek és nemzetiségek nyelvének egyenrangú használata Becse község területén a szükséges méretekben érvényesül. Bácspalánka község státútumában azonban sokkal több rendelkezés szól a nyelvi egyenjogúságról, mint amennyi tipológiaiilag várható volna (Bácspalánkán sokkal kisebbek az objektív lehetőségek, mint Becsén), de ez nem jelenti azt, hogy ezek feleslegesek, ellenkezőleg — ez az egyenjogúságról kialakult öntudat magas szintjéről tanúskodik.

Felmérésünk során elsősorban azokba a községekbe látogattunk el, amelyekben már van némi hagyománya a magyar nyelv használatának, illetve amelyek tipológiai helyzetüknél fogva lehetővé tudják tenni a polgárok és a küldöttek hivatalos tájékoztatását, a polgárok érdekkörét érintő adminisztráció vezetését, a felekkel való írásbeli és szóbeli érintkezést stb. magyar nyelven is. Anyag- és adatgyűjtést (községi hivatalos lapok, a községi képviselő-testület és egyéb községi testületek üléseire készített anyagok, két- és többnyelvű úrlapok stb.) az alábbi községek fordítószolgálatában végeztünk: Ada, Apatin, Bácsstopolya, Becse, Csóka, Kanizsa, Kikinda, Kula, Kishegyes, Magyarcsernye, Törökbecse, Törökkanizsa, Újvidék, Pancsova, Zenta, Zombor, Szenttamás, Szabadka, Temerin, Verbász, Versec, Zrenjanin, Begaszentgyörgy. Interjú és elemzési módszerrel dolgoztunk. A kutatásokat a Hungarológiai Intézetnek a Mai magyar nyelv projektuma keretében végeztük 1975 és 1976 folyamán.

A polgárok és a küldöttek tájékoztatása a nemzetek és nemzetiségek

nyelv- és íráshasználati egyenjogúságával kapcsolatos kutatással felölelt községekben magyar nyelven is történik, de községenként különböző méreteken. Ami a polgárok és a küldöttek magyar nyelven való tájékoztatását illeti, a községek három csoportra oszthatók. Az első csoportba tartoznak azok a községek, amelyekben majdnem minden általános aktust, a polgárok érdekkörét érintő hivatalos kiadványt, a községi képviselő-testület üléseire készített majdnem minden anyagot stb. megjelentetnek szerbhorvát és magyar nyelven (Ada, Bácsstopolya, Becse, Csóka, Kanizsa, Kikinda, Kishegyes, Törökkanizsa, Szenttamás, Szabadka, Temerin és Zenta). A második csoportba tartozó községekben az ülésekre készülő anyagokat rendszerint nem fordítják le magyar nyelvre, de minden fontosabb általános aktust, tájékoztatást stb. megjelentetnek magyar nyelven is (elsősorban a községi hivatalos lapban, de a helyi sajtóban és rádióállomáson is, ezek: Apatin, Kula, Törökbecse, Újvidék, Zombor, Verbász, Versec, Zrenjanin). A többi községben a polgárok magyar nyelven való tájékoztatása csak alkalmilag történik.

A községi képviselő-testületek és más községi testületek ülésén a küldöttek anyanyelvükön is felszólalhatnak. A vizsgált községek a gyűléseken való nyelvhasználati egyenjogúság érvényesülése szerint a következőképp csoportosíthatók: 1. Az üléseken ritkán él valaki azzal a joggal, hogy magyarul szólalhat fel (Apatin, Kikinda, Kula, Magyarcsernye, Törökbecse, Újvidék, Pancsova, Szenttamás, Verbász, Versec, Zrenjanin). 2. A fordító vagy az elnöklő a küldött felszólalását röviden és tömören tolmácsolja szerbhorvát nyelven (Becse, Kishegyes, Törökkanizsa, Zombor, Temerin). 3. Állandó jellegű szimultán fordítást biztosítottak szerbhorvát és magyar nyelvre (Szabadka, Bácsstopolya). 4. Rendszerint nincsen szükség szimultán fordításra, illetve tolmácsolásra, mivel a küldöttek többsége tud mind szerbhorvát, mind magyar nyelven (Ada, Csóka, Kanizsa, Zenta).

A magyar nyelv egyenrangú használata a községi igazgatási szervezetekben többféle formában valósulhat meg, kezdve az ügyfelekkel való szóbeli érintkezéstől a teljes kétnyelvű ügyintézésig. A vizsgált községek a magyar nyelv községi igazgatási szervezetekben való használatának mértéke szerint négy csoportra oszthatók. A magyar nyelv használatát lehetővé tették a) valamennyi ügyosztályon írásban és szóban egyaránt (Ada, Bácsstopolya, Becse, Kanizsa, Kishegyes, Szabadka, Zenta, Temerin), b) valamennyi ügyosztályon, főleg szóban (Csóka, Magyarcsernye, Törökkanizsa, Zombor), c) csak néhány ügyosztályon, néha írásban is (Kikinda, Kula, Szenttamás, Törökbecse, Újvidék, Versec, Zrenjanin), d) többnyire csak a fordítószolgálat által (Apatin, Pancsova, Verbász, Begaszentgyörgy).

A legtöbb községben a belső szervezésről és a munkakörök rendszerezéséről szóló szabályzat meghatározza azokat a munkaköröket, amelyekben kötelező a nemzeti és nemzetiségi nyelv ismerete, a személyi jövedelem elosztásáról szóló szabályzat pedig külön többletet irányoz elő

azoknak a tisztviselőknek, akik nemzetiségi nyelven is dolgoznak. Zenta, Ada, Bácsstopolya, Szabadka és Becse község a községi igazgatási szervezetben foglalkoztatottak számára magyar nyelvtanfolyamot szervezett. A nyelvtanfolyamon önkéntesen azok a tisztviselők vettek részt, akik nem voltak elég járatosak a magyar nyelvben.

Megállapítottuk, hogy a fordítószolgálatok túlnyomó részében egy-egy nemzetiségi nyelv esetében két dolgozót foglalkoztatnak (rendszerint az egyik fordító, a másik gépíró), de van néhány olyan szolgálat is, ahol hárman vagy többen is dolgoznak (elsősorban a nagyobb községekben). A községi fordítók többségének nincsen megfelelő iskolai végzettsége, sőt vannak köztük olyanok is, akik korábban sohasem foglalkoztak fordítással. Elvitathatatlan, hogy ezek a körülmények hátrányosan hatnak a fordítás minőségére, jóllehet a minőség a fordító rendelkezésére álló időtől, a nyelvek kölcsönhatásától stb. is függ.

Nagy eltéréseket látunk a fordítószolgálatok felszerelése tekintetében. Egyesek teljesen korszerű felszereléssel rendelkeznek, mint amilyen a diktafon, villamos hajtású írógép, szimultán fordításra felszerelt terem (Bácsstopolya, Szabadka, Kikinda stb.), a legtöbbször azonban ilyen berendezések nélkül dolgozik. A fordítószolgálatok szakirodalommal (szótár, lexikon stb.) való ellátottsága nem egészen kielégítő. Sok szolgálatban hiányoznak a jó minőségű munkához elengedhetetlenül fontos segédkönyvek, mint például: a Helyesírási tanácsadó szótár (magyar), a Vujaklija-féle idegen szavak szótára, a szerbhorvát nyelv értelmező szótára stb.

A magyar nyelvű hivatalos szövegek minősége nem mindig kielégítő, az ülésre készített anyagok, a hivatalos kiadványok, az úrlapok stb. szövege sok esetben pontatlan. Ez nemcsak a fordító szakképesítésétől és tudásától, hanem a fordításra rendelkezésre álló időtől is függ. A községekben dolgozó fordítók jó része túlterhelt. Némelyikük a fordításon kívül más teendőket is ellát. Számtalanszor megtörténik, hogy a lefordítandó terjedelmes anyag alig néhány nappal az ülés előtt kerül a fordítóhoz, így a fordító aligha képes lelkiismeretesen elvégezni munkáját. Nyilvánvaló, hogy a fordító képessége véges, de ezt a tényt rendszerint nem tartják szem előtt azok, akik a fordításra szánt anyagot késve juttatják el hozzá.

A hivatalos szövegek minőségére a nyelvi interferencia is hatással van. Ez az a jelenség, amikor a fordító a kiinduló nyelv sajátosságait a célnyelvre is átviszi. A nyelvi interferenciát a két nyelv közötti szerkezeti különbségek teszik lehetővé. Nagy problémát jelent a fordítónak az, hogy a szerbhorvát és a magyar nyelv mondat szerkesztése különböző. Gyakran megtörténik, hogy a fordító a mondatot a szerbhorvát mondat szerkezetének megfelelően állítja össze, nem törődve azzal, hogy a fordításnak eredetieként kell hatnia, azaz, hogy olyannak kell lennie, mintha magyarul írták volna meg.

A magyar és a szerbhorvát nyelv szerkezeti különbségének genetikusan

és tipológiai alapja van, ezenkívül a nyelv idegen hatásokkal szembeni nyíltsága, illetve elzárkózottsága is különbségek alapját képezi. A magyar nyelv a finnugor nyelvcsaládba, a szerbhorvát nyelv pedig az indoeurópai nyelvcsaládba tartozik. Az első agglutináló, a második flektáló nyelvtípus. Ami a zártságot illeti, a magyar nyelv introvertált nyelv, terminológiai kérdéseit főleg saját, új szavak képzésével oldja meg, míg a szerbhorvát inkább extrovertált nyelv, az új fogalmakra sok idegen szót fogad be. Az introvertált nyelvek nagy figyelmet fordítanak legjellemzőbb tulajdonságaik megőrzésére, és általában a nyelvművelésre.

Ahhoz, hogy a fordítás minél jobb minőségű legyen, a fordítónak alaposan ismernie kell mindkét nyelv sajátosságait. A fordításnak az eredetihez való hűségét nem a formában, a mondat szerkesztésben, hanem a tartalomban, a megfelelő terminusokban kell kifejezni, hogy ne adjon okot félreértésre és a modanivaló lényege ne vesszen el.

A nemzetek és nemzetiségek nyelvének és írásának egyenrangúsága a törvény szerint nincs összefüggésben az adott nemzetiségi hovatartozásuk létszámával, mégis a magyar nyelv egyenrangú nyelvként való használatának lehetséges és szükséges mértékei között községenként eltérések vannak. A magyar nyelv és írás egyenrangú használatát kétnyelvű szakemberekkel kell biztosítani Zenta, Ada, Becse, Kishegyes, Temerin, Kanizsa, Bácsstopolya, Csóka és Szabadka község valamennyi szervében és szolgálatában, mivel itt reális lehetőségek vannak a teljes kétnyelvű adminisztrációra. A lehetőségek alapján meghatározott számú kétnyelvű szakemberre és önálló fordítószolgálatra van szükség Törökkanizsa, Magyarcsérnye, Szenttamás, Törökbecse, Újvidék, Kikinda, Kula, Zrenjanin, Zombor, Apatin, Kovin, Begaszentgyörgy és Antalfalva község területén. A felekkel való érintkezés céljából kétnyelvű káderra és kisegítő fordítószolgálatra van szükség Plandište, Pancsova, Verbász, Versec, Szécsány, Hódság, Bács és Titel község területén. Bácspalánka, Indija, Fehértemplom, Ürög és Ruma község tipológiai helyzete kisegítő fordító igénybevételét teszi lehetővé.

A nemzetek és nemzetiségek nyelve és írása egyenrangúságáról szóló alkotmányos elvnek a községek területén való érvényesítése céljából a reális, objektív lehetőségeken kívül figyelembe kell venni néhány szubjektív tényezőt is, ilyen például a fordítás nyelvezetének minősége, (szak tudás, a nyelv szellemének megfelelő fordítás és a nyelvhelyesség), továbbá a nyelvhasználatban kifejezésre jutó öntudat (az egyének és a kollektívák öntudatos viszonyulásának kiépítése az egyenrangú nyelvhasználat iránt), valamint a nemzetiségi nyelv alapos ismerete az igazgatási szervekben és a községi képviselő-testületekben. Ahhoz, hogy ezek a törekvések gyümölcsözőek legyenek, az öngazgatási társadalmi integráció fontos tényezőjeként — a nemzetek és nemzetiségek nyelvének egyenrangú használata tekintetében elengedhetetlenül fontos a községközi együttműködés létrehozása.

A községekben folytatott interjú adatai alapján észlelt jelenség, hogy

a nemzetiségek között vannak olyanok, akik úgy vélik, hogy a nemzetek és nemzetiségek nyelvének és írásának egyenrangúsága csak adott lehetőség, amelyet gyakorlati okokból nem szükséges kihasználni. A nyelvek és írások egyenrangúsága tulajdonképpen ennél sokkal többet jelent, mert ez az öntudat ügye (az egyének és a kollektívák esetében egyaránt), amely öngazgatású szocialista társadalmunkban a nemzetek és nemzetiségek teljes nemzeti, gazdasági, művelődési stb. egyenjogúságának szükségéből fakad. A nyelv egyenrangú használatával kapcsolatos tudat nagy mértékben szilárdítja a nemzetiségek nyelve mint egyenrangú nyelv jó funkcionálásának másik feltételét, a nemzetiségi nyelven való szóbeli és írásbeli értekezés minőségét.

A községi igazgatási szervezetekben dolgozóknak a nemzetiségi nyelvtudásuk szerinti megfelelő összetétele nemcsak azt jelenti, hogy e munkások nemzetiségi összetételének arányosnak kell lennie a község lakosságának nemzetiségi összetételével, hanem azt is, hogy a községi igazgatási szervezetekben elegendő számban kell dolgozniuk olyan szakembereknek, akik szóban és írásban kitűnően ismerik a nemzetiség nyelvét.

Újvidék, 1978. decembere